

Učenci, pripravila sem vam obravnavo nove učne snovi. Vsebina ni namenjena hitri obravnavi. Vzemite si čas, vsak dan naredite nekaj, na voljo imate ves teden.

Razlago snovi natisni in prilepi ali pa jo prepiši v zvezek!

ENOSTAVČNA IN ZLOŽENA POVED

Torej, najprej bomo razložili, kakšna je razlika med enostavčno in zloženo povedjo.

ENOSTAVČNA POVED

Je poved iz enega stavka. Stavek pa so besede, ki so zbrane okrog osebne glagolske oblike.

Enostavčne povedi so: Tina **kuha** kosilo. Mama **peče** pecivo. Tone **gre** nabirat jabolka. Zaradi nevihte **smo ostali** doma.

V zgornjih povedih sem označila glagole v osebni glagolski obliki. Ker je v vsaki povedi le en glagol, so povedni enostavčne. Rečemo jim lahko tudi stavki.

ZLOŽENA POVED (VEČSTAVČNA POVED)

Je poved iz več stavkov. Pomeni, da ima zložena poved vsaj dva stavka oziroma vsaj dva glagola.

Zložene povedi so: Tina **kuha** kosilo, da **bi presenetila** starše. Tone **gre** nabirat jabolka, ker **bi** rad **naredil** jabolčni sok. **Ostali smo** doma, ker **je začelo** močno deževati.

V zgornjih povedih sem označila glagole v osebni glagolski obliki. **Ker je v vsaki povedi več glagolov (dva), so povedi zložene ali dvostavčne ali večstavčne.** Najpogosteje uporabljamo izraz zložene.

Če povzamem: poznamo enostavčne in zložene povedi. Razlikujeta se glede na število glagolov. Kadar je v povedi en glagol v osebni obliki, je poved enostavčna, če je glagolov več, je poved zložena.

Enostavčno poved oz. stavek sestavljajo stavčni členi (7. razred)

Stavčni členi so: povedek, osebek, predmet in prislovna določila.

Tina v kuhinji vsak dan kuha kosilo.

kuha je povedek (vprašamo se kaj dela, glagoli imajo v enostavčni povedi vlogo povedka)

Tina je osebek (vprašamo se kdo ali kaj kuha)

v kuhinji je prislovno določilo kraja (vprašamo se kje kuha)

kosilo je predmet (vprašamo se koga ali kaj kuha, po predmetu se sprašuje z vprašalnicami od R do O)

!!! Za osvežitev znanja o stavčnih členih reši naslednje interaktivne vaje:

https://interaktivne-vaje.si/slovenscina_ps/gradiva_slova/stavcni_cleni/index.html

Sedaj obvladaš enostavčno poved in stavčne člene.

Nadaljujemo zloženo povedjo.

ZLOŽENA POVED

Kaj je že to? Ponovi!

Aha, poved, ki je sestavljena iz več stavkov oz. ima več glagolov.

Zložena poved je lahko sestavljena **podredno ali priredno**.

Podredne povedi so sestavljene iz neenakovrednih stavkov, priredne pa iz enakovrednih stavkov (te bomo obravnavali drugo leto).

Kaj to pomeni?

Vemo da je v zloženi povedi več stavkov, najmanj dva. In v podredno zloženi povedi sta ta dva stavka odvisna drug od drugega, sta v neenakovrednem razmerju, en stavek dopolnjuje drugega. In kot je v navadi v življenju 😊, je tudi v podredni zvezi tako, da je en stavek glavni, drug pa od njega odvisen.

Poglejmo:

Tina kuha kosilo, da bi presenetila starše. → *podredno zložena poved*

Tina kuha kosilo,	da bi presenetila starše
stavek, ki je GLAVNI STAVEK	stavek, ki je ODVISNI STAVEK
Pri glavnem stavku lahko naredimo piko, poved je smiselna zaključena enota, ne potrebuje nadaljevanja. Zato temu delu rečemo tudi glavni stavek. Prepoznamo pa ga tudi po tem, da nima veznika.	Pri odvisnem stavku pa vidimo, da nekaj manjka, ni pomensko zaključena enota, če ga preberemo, ne dobimo vseh informacij. Zato pravimo, da je odvisen od glavnega (ki mu da dodatne informacije) in ga imenujemo odvisni stavek. Prepoznamo ga po vezniku: v naši povedi je to da .
Ni nujno da je na prvem mestu: Da bi presenetila starše, Tina kuha kosilo.	Ni nujno, da je na drugem mestu: Da bi presenetila starše, Tina kuha kosilo.

↓
veznik

↓
veznik

Vse podredno zložene povedi vsebujejo vejico.

Rešimo še nekaj primerov. Opazujemo, kateri stavek je v zloženi povedi glavni in kateri odvisni.

Tone **gre** nabirat jabolka, **ker bi rad naredil** jabolčni sok.

Ostali smo doma, ker je začelo močno deževati. → odvisni stavek

↓ glavni stavek

↓ veznik

Postopek:

1. Najprej poiščemo veznik, tako ugotovimo, kateri stavek je odvisni stavek. Veznike obkrožimo.
2. In že vemo, da je stavek, ki nima veznika, glavni stavek.

Reši 2. nalogo, da utrdiš ločevanje glavnega in odvisnega stavka:

Obkroži vezniško besedo, dopiši manjkajočo vejico in pobarvaj glavni stavek.

Če se vrata ne odprejo uporabite izhod v sili.
Odšli smo zgodaj zjutraj da bi se izognili gneči na cesti.
Ker se je začela ukvarjati s športom se je njeno počutje izboljšalo.
Prišepnil ji je da jo bo čakal pred kinom.
Zanimalo nas je kako je urejena notranjost hiše.
Dobili so nagrado ki jim je odprla vrata v svet glasbe.
Medtem ko je učitelj spraševal je prepisovala nalogo.
Potem ko je končala z delom se je spravila k telefonu.

Rešitve:

Če se vrata ne odprejo, uporabite izhod v sili.

odvisni stavek (krajšamo odv. st.)

glavni stavek (krajšamo gl. st.)

Odšli smo zgodaj zjutraj, da bi se izognili gneči na cesti.
Ker se je začela ukvarjati s športom, se je njeno počutje izboljšalo.
Prišepnil ji je, da jo bo čakal pred kinom.
Zanimalo nas je, kako je urejena notranjost hiše.
Dobili so nagrado, ki jim je odprla vrata v svet glasbe.
Medtem ko je učitelj spraševal, je prepisovala nalogo.
Potem ko je končala z delom, se je spravila k telefonu.

In ker bi bilo to seveda prelahko 😊, vam povem, da poznamo 10 vrst odvisnikov, ki jih boste, kot bi mignil, prepoznavali v zloženih povedih in določali njihove vrste.

Najbolj pomembno je, da se boste po odvisnih stavkih pravilno spraševali in iz vprašalnice določali vrsto odvisnika.

Nekaj primerov:

Odšli smo domov, ker se je predstava končala.

Glavni stavek je: Odšli smo domov,

Z njegovo pomočjo se bomo vprašali po odvisnem stavku in določili vrsto odvisnika.

Vprašalnica: **Zakaj smo odšli domov?** Odgovor je vedno v odvisnem stavku: ker se je predstava končala.

Vprašalnica **zakaj** nam pove, da gre za **vzročni odvisnik**.

↓
vzročni odvisnik

Ko bo poletje, bomo odšli na potovanje.

Glavni stavek je: bomo odšli na potovanje.

Vprašalnica: **Kdaj bomo odšli na potovanje?** Odgovor je v odvisnem stavku: ko bo poletje.

Vprašalnica **kdaj** nam pove, da gre za **časovni odvisnik**.

časovni odvisnik

Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.

Glavni stavek je: sam vanjo pade.

Vprašalnica: **Kdo ali kaj sam vanjo pade?** Odgovor mora biti v odvisniku: Kdor drugemu jamo koplje,

Vprašalnica **kdo ali kaj** nam pove, da gre za **osebkov odvisnik**.

osebkov odvisnik

Upam, da ste že ugotovili, da si lahko pomagamo z vprašalnicami in poimenovanji za stavčne člene (le v nekaterih primerih to ne bo šlo).

VRSTE ODVISNIKOV

1. OSEBKOV ODVISNIK:

Osebkov odvisnik vsebuje podatek o vršilcu dejanja v glavnem stavku.

Po njem se vprašamo z vprašalnico KDO ali KAJ + POVEDEK GLAVNEGA STAVKA.

VEZNIKI: kdor, kar, kdo, ali, da, če.

VEJICA: Vejico pišemo!

PRIMERI: Kdor je resnicoljuben, si ne maši ušes. – Vsem je znano, kdo je osvojil Ameriko. – Razveselilo ga je, da so ga lepo sprejeli. – Zanima me, kaj mu imaš povedati. – Kdor zmaga, bo prvak. – Zanimivo je, da človeška ribica živi samo pri nas. – Razveselilo ga je, da so ga častno sprejeli. – Zanima me, kaj mislijo sošolci.

2. PREDMETNI ODVISNIK:

Predmetni odvisnik dopolnjuje glavni stavek s podatkom o vsebini dejanja.

Po njem se sprašujemo z vprašalnicami koga – česa, komu – čemu, koga – kaj, o kom – o čem, s kom – s čim + povedek glavnega stavka.

VEZNIKI: da, ali, če, kaj, kod, o čem, kar, kogar, komur, česar ...

VEJICA: Vejico PIŠEMO!

PRIMERI: Rada imam glasno glasbo. – Razmišljal je o odhodu v tujino. – Opazovali smo gibanje sonca. – Pripovedoval je o njenem srečanju. – Pomanjkanje kalcija povzroča nepravilen razvoj kosti. – Ugriz stekle živali lahko povzroči smrt. – Veselim se praznovanja tvojega rojstnega dne. – Opazovali smo dviganje in spuščanje morská gladine

3. ČASOVNI ODVISNIK:

Časovni odvisnik vsebuje podatek o času dejanja v glavnem stavku.

Po njem se sprašujemo s kdaj, od kdaj, do kdaj, koliko časa ipd. + povedek glavnega stavka.

VEZNIKI: ko, brž ko, čim, potem ko, medtem ko, preden, prej ko, kadar, kadar koli ...

* Vezniki medtem ko, potem ko, tedaj ko ... so VEČBESEDNI VEZNIKI, zato med njimi vejice **NE** pišemo!

VEJICA: Vejico pišemo!

PRIMERI: Kadar se zbudim, se najprej pretegnem. – Odgovori, kadar si vprašana. – Medtem ko ti ležiš, ona dela. – Pokličí me, ko opraviš naloge. – Brž ko se zdani, planšarji odidejo na pašo. – Prej ko delo opraviš, prej boš prost. – Kadar žvečiš, imej zaprta usta. – Preden se lotiš učenja, si pripravi pripomočke.

4. KRAJEVNI ODVISNIK:

Krajevni odvisnik vsebuje podatek o kraju dejanja, dogajanja ipd. v glavnem stavku.

Po njem sprašujemo z vprašalnicami KJE, KOD, OD KOD, DO KOD, KAM ipd. + POVEDEK GLAVNEGA STAVKA.

VEZNIKI: kjer, kamor, koder, kjerkoli, koderkoli, kamorkoli ...

VEJICA: Vejico pišemo!

PRIMERI: Kjer so bile razvaline gradu, je zrasel hotel. – Reševalci so hoteli ja, kjer se je zgodila nesreča. – Kjer je gozdna poseka, rastejo maline. – Pravočasno sem prišla tja, kjer sva se zmenila. – Kjer je miza, je Ninina knjiga. – Kjer so doma prijazni ljudje, se da veliko storiti.

5. NAČINOVNI ODVISNIK:

Načinovni odvisnik vsebuje podatke o načinu dejanja v glavnem stavku.

Po njem se sprašujemo z vprašalnico KAKO/NA KAKŠEN NAČIN + povedek glavnega stavka.

VEZNIKI: kot, kakor, kot da, kot da bi, ne da ...

VEJICA: Vejico pišemo!

PRIMERI: Šale je pripovedoval tako, da smo pokali od smeha. – Gledal ga je, ne da bi trenil z očmi. – Živela je tako, kot da ne bi imela nobenih težav. – Bahal se je, kakor se zna samo on. – Pingvinji mladiči se grejejo tako, da stojijo na očetovih stopalih.

6. VZROČNI ODVISNIK:

Vzročni odvisnik vsebuje podatek o vzroku dejanja v glavnem stavku.

Po njem se sprašujemo z vprašalnico ZAKAJ + povedek glavnega stavka.

VEZNIKI: KER

VEJICA: VEJICO PIŠEMO!

PRIMERI: Ker se je bližala zima, smo kupili kurilno olje. Ker se je vozni red spremenil, je vlak odpeljal 10 minut kasneje. – Opozorila ni slišal, ker je bil hrup. – Zamudil je šolo, ker se jim je pokvaril avto. – Ker je že četrtič zamudil na delo, so ga odpustili.

7. NAMERNI ODVISNIK:

Odvisnik, ki vsebuje podatek o namenu dejanja v glavnem stavku, je namerni odvisnik.

Po njem se sprašujemo ČEMU/S KAKŠNIM NAMENOM + povedek glavnega stavka.

VEZNIKI: da, da bi, da (ne) bi

VEJICA: Vejico PIŠEMO!

PRIMERI: Odšel je, ne da bi pozdravil. – Prinesli so, ne da bi nas prej obvestili. – Otroci so odhiteli v živalski vrt, da bi videli afriško zebro. – Vsi so v hipu umolknil, ne da bi jim kdo kaj rekel. – Hodimo tiho, da ne zbudimo stanovalcev. – Stecite, da ne boste mokri. – Kaj naj jem, ne da bi se zredil?

8. POGOJNI ODVISNIK:

Odvisnik, po katerem se sprašujemo POD KATERIM POGOJEM + povedek glavnega stavka, je pogojni odvisnik.

Vsebuje podatek o pogoju za izvršitev dejanja v glavnem stavku.

VEZNIKI: ČE

VEJICA: Vejico PIŠEMO!

Prislovno določilo pretvori v pogojni odvisnik.

PRIMERI: Z lažjo ne prideš daleč. – Ob zamenjavi trenerja bi nehal igrati. – Z vztrajnostjo lahko veliko dosežeš. – Z delom se daleč pride. – Z neupoštevanjem pravil si prislužiš kazen. – S pomočjo sošolcev bi lahko izdelal razred. –

Ob večji vzdržljivosti bi lahko preplezal vse svetovne vrhove. – S poznanstvi bi dobil službo.

9. DOPUSTNI ODVISNIK:

Odvisnik, po katerem se sprašujemo KLJUB ČEMU + povedek glavnega stavka, je dopustni odvisnik. Vsebuje podatek o oviri, ki bi lahko preprečila dejanje glavnega stavka.

VEZNIKI: čeprav, četudi, kljub temu da (VEČBESEDNI VEZNIK!), čeravno ...

VEJICA: VEJICO PIŠEMO, razen med deli VEČBESEDNEGA VEZNIKA!

PRIMERI: Čeprav je bila zima dolga, ni zapadlo veliko snega. – Čeprav ima slabo držo, še vedno sedi več ur pred računalnikom. – Stavkali so, četudi so jim to prepovedali. – Žito je dozorelo, čeprav je bilo zelo mrzlo. – Čeprav je že velik, se obnaša kot otrok. – Ogreli smo se, čeprav je bilo zunaj –15 °C.

10. PRILASTKOV ODVISNIK:

Edini odvisnik, ki NE dopolnjuje POVEDKA glavnega stavka, ampak katero koli drugo besedo v glavnem stavku.

VPRAŠALNICE: Kakšen, kateri, čigav + ustrezna beseda iz glavnega stavka.

VEZNIKI: ki, kateri

PRIMERI: Hiša, ki je pokrita s slamo, se je podrla. – Povabili so nas na večerjo, ki jo je skuhala teta Ana. – Vozniki, ki prehitro vozijo, so nevarni. – Pisali smo spis, ki je zadnji v tem šolskem letu. – Kupila je obleko, ki je bila narejena na Kitajskem. – Bral je knjigo, ki jo je napisal Ivan Cankar. – Vozil je avto, ki je bil očetov.

VRSTE ODVISNIKOV – PREGLEDNICA, KI JO NATISNI IN JO IMEJ VES ČAS PRI SEBI!

VRSTA ODVISNIKA	VPRAŠALNICA	VEZNIKI/VEZNIŠKE BESEDE	PRIMER
OSEBKOV	KDO/KAJ + povedek glavnega stavka	kdor, kar, kdo, ali, da, kako, kje, zakaj	<u>Kdor ima rad jagode, je ...</u>
PREDMETNI	KOGA/ČESA ... + povedek glavnega stavka	kogar, kar, da, ali, kaj, kod, če	Strokovnjaki menijo, <u>da je njihov pes lovski.</u>
ČASOVNI	KDAJ/OD KDAJ/DO KDAJ + povedek gl. stavka	ko, medtem ko, potem ko, kadar, odkar, dokler	<u>Ko je umrl Jožef II., so se končale reforme.</u>
KRAJEVNI	KJE, KAM, KOD, OD KOD, DO KOD + ...	kjer, kamor, koder, od koder, do koder	Počakaj me, <u>kjer sva se dogovorila.</u>
NAČINOVNI	KAKO + povedek glavnega stavka	kot, kakor, ne da, kolikor, namesto da,	Dobite jih tako, <u>da vprašate v bližnji lekarni.</u>
NAMERNI	ČEMU/S KATERIM NAMENOM + ...	da, da bi	Med potjo se bom ustavil, <u>da bi poskusil ...</u>
POGOJNI	POD KATERIM POGOJEM + povedek ...	če	<u>Če me ne bi opozorila na luknjo, bi vanjo padel.</u>
VZROČNI	ZAKAJ + povedek glavnega stavka	ker	<u>Ker sem bil vesel, sem jo objel.</u>
DOPUSTNI	KLJUB ČEMU + povedek glavnega stavka	čeprav, kljub temu da, četudi, čeravno	<u>Čeprav je še bolan, bo šel smučat.</u>
PRILASTKOV	KAKŠEN, KATERI, ČIGAV	ki, kateri	Prinesi mi knjigo, <u>v kateri piše o sadju.</u>

Način reševanja.

Mama me je poklicala, da bi ji pomagal pri zlaganju perila.

1. Preberem poved.
2. Poiščem veznik in ga obkrožim.
Mama me je poklicala, **da** bi ji pomagal pri zlaganju perila.
3. Tako ugotovim, kateri del zložene povedi je glavni stavek (tisti, ki nima veznika) in ga obkrožim ter zapišem, da je to glavni stavek.

Mama me je poklicala, **da** bi ji pomagal pri zlaganju perila.

gl. st.

4. Z glavnim stavkom se vprašam po odvisnem stavku: Čemu me je mama poklicala? Vprašalnico zapišem nad poved, pod poved, ob poved.
5. Pogledam vprašalnico in zapišem vrsto odvisnika pod odvisno stavek.

Mama me je poklicala, **da** bi ji pomagal pri zlaganju perila.

gl. st.

namerni odvisnik oz. nam. odv.

Vaja:

Določi vrsto odvisnika. Uporabi zgornji način reševanja.

Krjavlja so vprašali, če ga je bilo kaj strah?

Kjer so majhni otroci, je veliko dela.

Mihec je odšel, ne da bi pozdravil.

Zbudili smo se, ko nas je poklicala mama.

Rešitve:

Krjavlja so vprašali, če ga je bilo kaj strah? Koga/kaj so vprašali Krjavlja?

gl. st. predmetni odvisnik ali predm. odv.

Kjer so majhni otroci, je veliko dela. Kje je veliko dela?

krajevni odvisnik ali kr. odv. gl. st.

Mihec je odšel, ne da bi pozdravil. Kako je Mihec odšel?

gl. st. načinovni odvisnik ali nač. odv.

Zbudili smo se, ko nas je poklicala mama. Kdaj smo se zbudili?

gl. st. časovni odvisnik ali čas. odv.

Interaktivne vaje (naredi jih čim več, ker boš le tako hitro usvojil poznavanje odvisnikov):

https://interaktivne-vaje.si/slovenscina_ps/gradiva_slova/odvisniki_doloci_vrsto/doloci_vrsto_odvisnika.htm

https://interaktivne-vaje.si/slovenscina_ps/gradiva_slova/odvisniki_vejica/manjkajoca_vejica_2.htm

<http://www2.arnes.si/~oskrpo1s/HTML/SLOVENCINA/odvisniki.htm>

Vaje v DZ, 10. lekcija od 19. do 40. strani (rešuj postopoma, vsak dan malo, dokler se ne vrnemo v šolo, rešitve preveri na spletni strani https://folio.rokus-klett.si/?credit=SZVDPLUS8SDZ_2del&pages=18-19, in ni potrebno rešiti čisto vseh nalog).